

आकारान्त स्त्रीलिंग शब्दाः (Feminine words ending with 'आ')

लता	-	बेल	vine	अम्बा	-	माता	mother
अजा	-	बकरी	goat	पाठशाला	-	विद्यालय	school
कोकिला	-	कोयल	cuckoo	मधुमक्षिका	-	मधुमक्खी	honey bee
शिक्षिका	-	पढ़ाने वाली	teacher	चटका	-	चिड़िया	sparrow
कन्या	-	छोटी लड़की	young girl	गायिका	-	गाने वाली	songstress
सेविका	-	नौकरानी	maid-servant	धरा	-	पृथ्वी	earth
कलिका	-	कली	bud	नासिका	-	नाक	nose

नपुंसकलिंग शब्द (Neuter words)

पत्रम्	-	पत्ता	leaf	उद्यानम्	-	बगीचा	garden
पुष्पम्	-	फूल	flower	दाडिमम्	-	अनार	pomegranate
गृहम्	-	घर	house	चक्रम्	-	पहिया	wheel
मुखम्	-	मुँह	face	वनम्	-	जंगल	forest
भोजनम्	-	खाना	food	व्यजनम्	-	पंखा	fan
आम्रम्	-	आम	mango	वस्त्रम्	-	कपड़ा	cloth
कमलम्	-	कमल	lotus				

अभ्यास

सम्प्रति लेखनीयम्

उदाहरणानुसारेण रिक्तस्थानानि पूर्यत।

(उदाहरण के अनुसार रिक्त स्थान भरिए। Fill in the blanks as per example.)

शब्दः	एकवचनम्	द्विवचनम्	बहुवचनम्
फल	फलम्	फले	फलानि
(क) वर्षा	वर्षा	वर्षे	वर्षाः
(ख) वन	वनम्	वने	वनानि
(ग) वृक्ष	वृक्षाः	वृक्षौ	वृक्षाः
(घ) अम्बा	अम्बा	अम्बे	अम्बाः
(ङ) मूषक	मूषकः	मूषका	मूषकाः
(च) अजा	अजा	अजे	अजाः

(छ) पवन

पवनः

पवनी

पवनाः

(ज) भवन

भवनम्

भवने

भवानि

2. वचनानुसारेण पृथक् कुरुत।

(वचन के अनुसार छाँटिए। Classify according to number.)

गर्दभौ, उद्याने, लताः, वस्त्राणि, काकौ, कपोताः, शुकः, कोकिला, फलम्, चित्राणि, वृक्षः, शिक्षिका, कन्ये, फलानि, नेत्रे, पुष्पम्, मृगौ, मुखे, दाडिमम्, चटके।

एकवचनम्	द्विवचनम्	बहुवचनम्
शुकः	कोकिला	गर्दभौ उद्याने
फलम्	वृक्षः	काकौ कन्ये
शिक्षिका	पुष्पम्	नेत्रे मृगौ
दाडिमम्		मुखे चटके

भाषा-अवबोधनम्

1. शब्दार्थमेलनं कुरुत।

(शब्दों को अर्थ से मिलाइए। Match the words with columns.)

शब्दाः

अर्थाः

(क) पत्रम्

(i) आग

(ख) चटका

(ii) पंखा

(ग) उद्यानम्

(iii) बिल्ला

(घ) अनलः

(iv) बगीचा

(ङ) नासिका

(v) पत्ता

(च) बिडालः

(vi) तोता

(छ) शुकः

(vii) नाक

(ज) व्यजनम्

(viii) चिड़िया

(क) — (v)

(ख) — (viii)

(ग) — (iv)

(घ) — (i)

(ङ) — (vii)

(च) — (iii)

(छ) — (vi)

(ज) — (ii)

2. द्विवचनानि लिखत।

(द्विवचन लिखिए। Write the dual form.)

(क) नेत्राणि

नेत्रे

(ग) अश्वाः

अश्वौ

(ङ) धरा

धरे

(छ) घटः

घटौ

(ख) अम्बा

अम्बे

(घ) चक्रम्

चक्रे

(च) सैनिकाः

सैनिकी

(ज) मित्रम्

मित्रे

3/ एकवचनानि लिखत।

(एकवचन लिखिए। Write the singular form.)

(क) मयूराः - मयूरः

(ग) पाठशाले - पाठशाला

(ङ) नायिकाः - नायिका

(छ) हस्तौ - हस्तः

(ख) नेत्राणि - नेत्रम्

(घ) आम्रे - आम्रम्

(च) मेघाः - मेघः

(ज) वस्त्रे - वस्त्रम्

मूल्यपरकम्

1. किं बालिकाः अपि बालकानां समानमेव महत्त्वपूर्णाः? (क्या लड़कियाँ भी लड़कों के समान ही हैं?)
2. किं बालक-बालिकानाम् अधिकाराः समानाः भवेत्? (क्या लड़के और लड़कियों के अधिकार होने चाहिए?)

क्रियाकलापः

छात्र पाँच-पाँच पशुओं, पक्षियों और वाहनों के चित्र संचिका में चिपकाकर उनके नाम संस्कृत में लिखें। उनका वर्ण-विच्छेद करके अकारादि क्रम में विभाजित करें; जैसे-

पिक = प् + इ + क् + अ (अकारान्त)

अजा = अ + ज् + आ (आकारान्त)

सूक्तिः

॥ अलम् अतिवदनेन ॥
(अधिक नहीं बोलना चाहिए।)

